

Hittade okänd sjö på gården

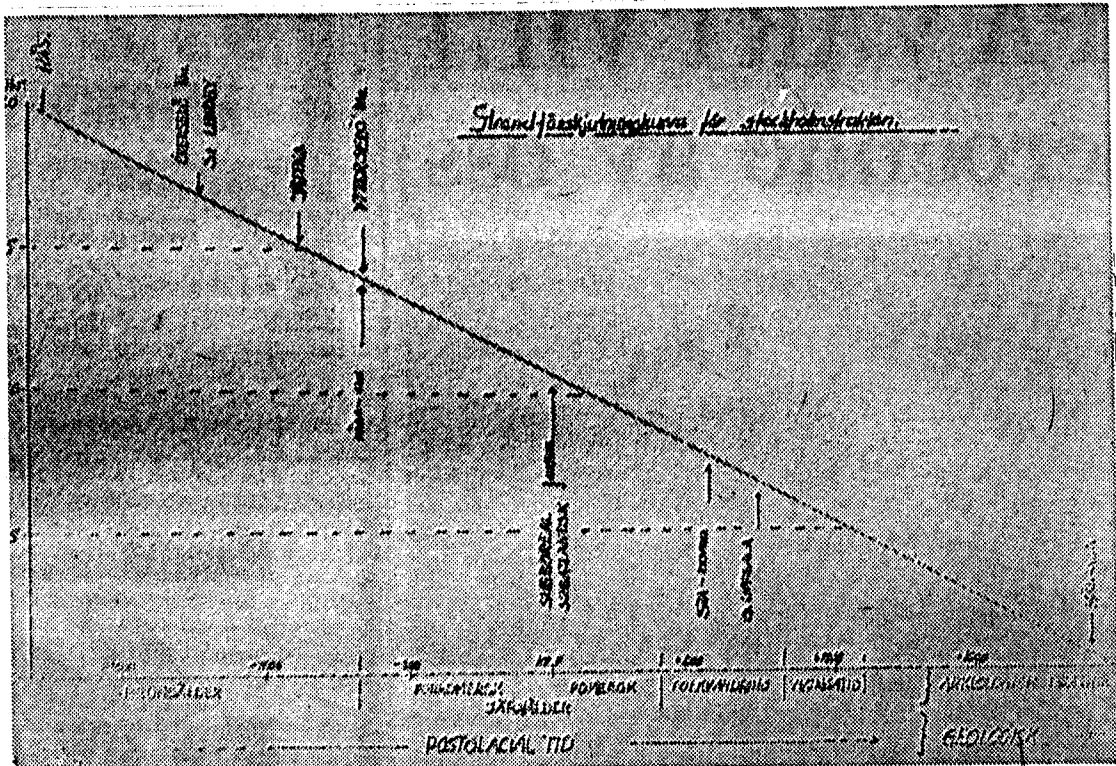
Str. T
8/2
1967

De gamla sörmländska kulturbygderna har inspirerat till många skiftande forskargärningar. För agronom Sten Wahlström på Arnesta gård på Överselö blev förekomsten av en för honom okänd sjö upptagen på hans marker på en gammal karta, som han råkade få se på Historiska muséet, upptakten till en intensiv forskning i öns geologiska historia.

Den forne stockholmspojken utan all ursprunglig förbindelse med modernäringen har därmed blivit en av Selaöbygdens bästa kännare och en vakthållare av dess gamla snart förgätna bonde- och bygdekultur.

När oturen är framme kan till och med en intresserad amatörarkeolog gå miste om ett av sina finaste fynd. Klingan till det svärdfäste agronom Wahlström visar på bilden hade fastnat i en av billarna till ett kupaggregat. Trots att fyndet verkade intressant blev det endast den mer arbetade delen som godkändes. Resten slängdes...

Denna strandförskjutningskurva för Stockholmstrakten ger en överskådlig bild av landhöjningen under de senaste 4 000 åren.

"Bortglömd" insjö upptakt till fornforskning på Selaön

En i våra dagar obefintlig insjö på Arnesta ägor på Överselö blev den egentliga upptakten till det stora hembygdsintresse som gjort att agronom Sten Wahlström under många år ägnat sig åt studiet av Selaöns kvartärgeologiska historia.

Insjön återfanns på en karta över trakten som hr Wahlström upptäckte vid ett besök på Historiska museet. Den gav också delvis förklaring till den rikliga gravförekomsten på Arnesta marker.

Forskningen förde in ett nytt perspektiv på hela den bygd han sedan början på 1930-talet gjort till sin. Ända från istidens väldiga påverkan och stora omflyttning på jordskorpan av lösa jordlager har minnesmärken nu hopats i hr Wahlströms samlingar. Där finns röda kalkstenar med Gävlebukten som närmaste ursprungliga förekomstort och vackert formade järnmalmsstycken från Dannemora som isen fört med sig till Selaön för omkring 8 000 år sedan. Med diagram och strandförskjutningskurvor har hr Wahlström rekonstruerat landvinningarna.

För ungefär 5 000 år sedan började land skönjas i Mälardalen. I det skärgårdslandskap som höjde sig ur havet skvallrar åsarnas gravar om de första människorna som bosatte sig här. Skalbaggar av blåmusslor vittnar fortfarande om den tid, då strandlinjen låg vid åsarnas nuvarande toppar.

En flintyxna som påträffats relativt nyligen i en potatisåker på en av Överselö-gårdarna är ett annat vittnesbörd från denna första bebyggelse. När vattnet sjunkit ytterligare 20 meter blev höjderna boplatser för bronsåldersmänniskorna. De

stora stenringarna med diameter på ungefär 7 meter och lagda av stora stenblock är fortfarande minnesmärken som berättar om en förhållandevis stor bebyggelse. Dessa stenringar kan ha varit kultplatser, men anses med största sannolikhet vara gravplatser.

Selaöns skyddande skärgård gav en fristad åt befolkningen och då landet höjt sig så att de låglänta delarna lämnade plats för en fiskrik insjö, var försörjningen väl tillgodosedd för de bofasta.

De isländska sagorna har bevarat namnet Sela för Selaön som en erinring om att vattnet silade fram mellan land.

Ön utgjordes vid denna tid av ett flertal öar med smala sund emellan och först senare tiders landhöjning förenade dem till sammanhängande land.

De många forn lämningarna på Arnesta ägor har utgjort en stimulerande faktor för hr Wahlströms forskarintresse, men även gården i sig själv har pockat på att få sin historia framdragen i ljuset.

På en karta från 1500-talet finns fyra gårdar upptagna under benämningen Arnesta by. Ytterligare en karta från 1714 ger be-

lägg för denna bebyggelse. Att kartan upprättades berodde på att två av gårdarna var kronogårdar. Den skulle nämligen utgöra en ägobeskrivning för skatteberäkningen. Först då den lilla byn i slutet av 1800-talet kom att tillhöra Tynnelsö slogs gårdarna ihop till en enda.

Tillfälligheternas spel hade gjort att agronom Wahlström kommit att ägna sig åt moderneringen. Han är själv sedan flera generationer tillbaka stockholmare till börden och hade som skolpojke för avsikt att bli sjöofficer. Hans håg för sjömansyrket stäcktes dock, då skolskeppet Abraham Rydberg år 1918 på grund av minrisken belades med förbud att gå till havs. Ett par års sommarvistelser på en Sörmlandsgård gav honom i stället livslångt intresse för lantbruket. Innan han slog sig ner på Arnesta hade han lärt sig sitt blivande yrke från grunden på Ultuna lantbruksinstitut.

På Arnesta hade Wahlström kontrakt med kronan att för dess räkning till en av de två sista in-

delta soldaterna före Thomas-dagen lämna "uti fullkomligt ren och strid säd 722 kg spannemål, bestående av 480 kg råg, 130 kg hvete o 112 kg korn och till utfördring av soldaternas kreatur 850 kg

godt och välbergat hö, samt 850 kg råghalm och 34 kg havrehalm." Vidare skulle soldaten bland annat även erhålla tillräckligt med bete för en ko samt ett får med lamm. Under ett tiotal år gällde dessa bestämmelser, innan kontant betalning enligt gällande pris fick ersätta de gamla förmånerna.

Ärnesta gård har under sin nuvarande ägare i hög grad skiftat utseende. På ägorna har vägar rätats och flyttats, diken lagts igen och infarten fått en vacker sträckning. Största omändringarna har dock det gamla 1600-tals-huset undergått. Det har gjorts ombonat och trivsamt samtidigt som den gammaldags prägeln understrukits och de många attributen från en svunnen tid bevarats. Så t ex har fortfarande den kolossala bakugnsstocken kunnat bibehållas. I matsalen och hallen skvallrar golvet breda furuplankor med sin lösa handgjorda nåt om ett annat tidevarvs arbetsrytm. Samtidigt skvallar det likom hemmet i sin helhet också om den kärleksfulla förståelse för bandet till det förgångna som präglat agronom Wahlströms såväl forskargärning som vardagsgärning både som ägare till en av gårdarna i dessa bygdens traditionsrika områden och som en drivande kraft i Överselös hembygdsförening.